

References

1. Bergson A. Nепosredstvennye dannye soznaniya / Anri Bergson // Tvorcheskaja jevoljucija. Materija i pamjat' [Per. s francuzskogo]. – Mn.: Harvest, 1999. – S.670–924.
2. Bergson A. Vvedenie v metafiziku / Anri Bergson // Tvorcheskaja jevoljucija. Materija i pamjat' [Per. s francuzskogo]. – Mn.: Harvest, 1999. – S.1102–1277.
3. Kassirer Jernst. Opyt o cheloveke / Jernst Kassirer. – M.: Gardarika, 1998. – 784 s. (Liki kul'tury).
4. Losev A. F. Istorija antichnoj jestetiki: Pozdnij jellinizm / Aleksej Fedorovich Losev. – M.: Iskusstvo, 1980. – 766 s.
5. Losev A. F. «Problema simvola i realisticheskoe iskusstvo» / Aleksej Fedorovich Losev. – M.: Iskusstvo, 1995. – 320 s.
6. Losskij N. O. Intuitivnaja filosofija Bergsona / Nikolaj Onufrievich Losskij. – Peterburg: «Uchitel'», 1922. – 113 s.
7. Svas'jan K. Problema simvola v sovremennoj filosofii: (Kritika i analiz) / Karen Aravaevich Svas'jan. – Izdatel'stvo AN ArmSSR, 1980. – 226 s.
8. Subiri Hav'er. Pjat' lekcij o filosofii / Hav'er Subiri [Per. s ispanskogo G. V. Vdovinoj]. – M.: Institut filosofii, teologii i istorii sv. Fomy, 2007. – 200 s.

Okorokov V. B., Doctor of Philosophy, Professor, Head of Department of Philosophy, Oles Honchar Dnepropetrovsk National University (Ukraine, Dnepropetrovsk), okorokov.victor@mail.ru

Dankanich M. S., Master of Science, Oles Honchar Dnepropetrovsk National University (Ukraine, Dnepropetrovsk), mata_dankanich@mail.ru

The concept of symbol of Henri Bergson

The author analyzes philosophical basis of the theory of the symbol in the thought of the prominent French philosopher Henri Bergson. It was concluded that symbol – the main concept in the philosophy of Bergson. It was found a lot of interpretations of Bergson's concept of symbol in European and Russian philosophical traditions. Author outlines the interpretation of Bergson's concept of symbol in the philosophy Karen A. Swanson.

Keywords: symbol, duration, intuition, instinct.

Okorokov V. B., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара (Україна, Дніпропетровськ), okorokov.victor@mail.ru

Dankanich M. S., магістр філософії, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара (Україна, Дніпропетровськ), mata_dankanich@mail.ru

Концепція символу Анрі Бергсона

Автор проводить аналіз філософських засад теорії символу в думці видатного французького філософа Анрі Бергсона. Встановлено, що символ – один з найважливіших елементів в філософії мислителя. Показано, що бергсонівське поняття символу отримало чимало оцінок і тлумачень в європейській та російській філософських традиціях. Особлива увага була приділена інтерпретації Карена Свас'яна.

Ключові слова: символ, тривалість, інтуїція, інстинкт.

УДК 114+141+303.09

Пальчинська М. В.,

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії Одеського національного морського університету, докторант кафедри філософії та соціології, Південноукраїнський національний педагогічний університет (Україна, Одеса), ya.maryasha2009@yandex.ru

ПРОСТІР У СОЦІАЛЬНО–ФІЛОСОФСЬКОМУ ДИСКУРСІ: ВІД СОЦІАЛЬНОГО ДО ВІРТУАЛЬНОГО

Аналізуються поняття «простір» у соціально–філософському вимірі та видозміни соціокультурного простору сучасного суспільства під впливом конвергенції соціального та віртуального.

Метою дослідження в даній роботі є взаємозв'язок соціального та віртуального простору сучасного суспільства як специфічних форм буття в контексті соціально–філософського дискурсу.

При аналізі даної проблеми були використані наступні методи: системний, порівняльний аналіз, історичний, соціокультурний. Застосування

перерахованих вище методів дозволило вибудувати теоретико–методологічні підстави даного дослідження, сформуувати відповідний методологічний інструментарій.

Соціальний простір як життєвий простір людини являє собою поле його актуальних можливостей. Ця сфера особистісного буття, яка піддається цілеспрямованим змінам і конструюванню відповідно до прийнятих раніше установок та орієнтирів. Особистість безперервно взаємодіє з соціальним простором, в результаті чого в них відбуваються взаємообумовлені зміни.

Віртуальний простір стає невід'ємним атрибутом сучасного суспільства. Воно визначає вектори соціальних перетворень у різних соціальних сферах – економіці, політиці, культурі, релігії тощо, динаміка яких корелює із особливостями конкретного суспільства, а також впливає на соціалізацію особистості та її соціальну діяльність.

Ключові слова: соціальний простір, віртуальний простір, соціальне буття, особистість, суспільство.

Актуальність дослідження соціального простору і його структур зумовлена об'єктивними змінами соціокультурного простору сучасного суспільства, що відбуваються останнім часом під впливом масового впровадження комп'ютерних технологій, які продукують віртуальний простір.

Мета – дослідження взаємозв'язку соціального і віртуального простору сучасного суспільства як специфічних форм буття в соціально–філософському контексті.

Ступінь наукової розробки проблеми. Простір як поняття у царині філософії досліджувалася протягом досить тривалого часу. Окремі аспекти простору були проаналізовані в ряді робіт Г.–В. Лейбніца, І. Канта, О. Шпенглера, П. Штомпки, О. Лосєва, П. Флоренського та ін.

Проблему «соціальності простору» вперше поставив Г. Зиммель, який розумів зміст просторових форм як психологічну функцію. Поняття «соціальний простір» ввів П. Сорокін з метою його опису та аналізу. У соціокультурному контексті окреслена проблема аналізується П. Бурдьє.

Простір та час у віртуальному просторі аналізується у роботі Назарчука.

Феномен віртуального часу досліджувався у роботах М. Кастельса.

На теперішній час у царині соціальної філософії аналіз взаємодії соціального та віртуального простору не здійснено повною мірою.

Проблема простору – це фундаментальна світоглядна і методологічна проблема, що знаходиться у нерозривному зв'язку з проблемою буття. До системи вимірювання просторових структур буття входять цінності і ціннісні орієнтації, які складають ідентифікаційний простір людини. В основі простору лежить самість як квінтесенція особистості.

Специфіка сприйняття простору в Античності полягає в тому, що світ уявляється як сукупність дискретних, практично не пов'язаних між собою матеріальних об'єктів. Відчуття простору як середовища, що охоплює і включає в себе всі елементи буття, було відсутнє: «Античність, в силу відсутності всеосяжної просторової єдності, повинна розплачуватися за кожне підкреслення просторовості применшенням принципу тілесності...; світ античного мистецтва, оскільки в ньому відмовляються від передачі міжтілесного простору, постає в порівнянні з сучасним як міцніший і гармонійний; але як тільки ми починаємо включати в зображення простір, тобто насамперед у ландшафтних зображеннях, цей світ стає дивно–нереальним, суперечливим» [11, с. 60]. Простір як сфера соціального буття є пропорційним людині:

«... Грецьке розуміння сутності тіла, місця в просторі, зв'язку між тілом і місцеположенням тіла в просторі спочиває на іншому тлумаченні суцього і відповідно з цим обумовлює інший спосіб бачення процесів, що відбуваються в природі та інший спосіб запитування про них» [19, с. 261].

Відкриття епохи Відродження формалізували факт осягнення людиною нескінченності світу: «Шлях від замкненого світу стародавніх до відкритого всесвіту нового часу був пройдений із швидкістю, що викликає здивування» [8, с. 10]. Таким чином, простір постає як з'єднуюча структура буття.

В епоху Нового часу поняття «простір» знаходить інші словові наповнення. І. Ньютон вперше чітко розмежував абсолютний і відносний простір. Абсолютним він вважав простір, який за своєю сутністю «безвідносний до чого б то не було зовнішнього, залишається завжди однаковим і нерухомим» [12, с. 30]. Відносний простір безпосередньо пов'язаний з людиною і являє собою міру або якусь обмежену частину абсолютного простору, «яке визначається нашими почуттями за положенням його відносно деяких тіл і яке у повсякденному житті приймається за простір нерухомий» [12, с. 30].

Г.-В. Лейбніц вважав, що весь простір заповнений рухомою матерією, яка значною мірою володіла властивостями рідини: «... Ідеї ... простору ... отримуються нами скоріше від здорового глузду, тобто від самого духу, оскільки це ідеї чистого розуму, мають, однак, ставлення до зовнішнього світу і усвідомлюються нами за допомогою почуттів» [9, с. 127–128]. Проекції божественних ідей у світ поставала для нього у вигляді точок–монад, які розміщувалися в математичному просторі декартових координат. Наповнені божественним духом монади зв'язувалися з матеріальними тілами, знаходячи якість душ. Матриця, утворена монадами, не тільки породжувала одухотворену субстанцію, але і робила можливими безліч точок зору на світ: «Кожна монада бачить світ у певній перспективі, яка властива тільки їй» [13, с. 95].

І. Кант трактував простір як форму чуттєвості і включав її в процес пізнання: «За допомогою зовнішнього почуття (властивості нашої душі) ми уявляємо собі предмети як знаходяться поза нами, і притому завжди в просторі. У ньому визначені ... їх зовнішній вигляд, величина і ставлення одне до одного» [3, с. 129]. Простір, згідно Канту, мав пріоритет по відношенню до об'єктів, які знаходяться в ньому і не залежав від них. Він являв «абсолютно перший формальний принцип світу, який чуттєво сприймається, не тільки тому, що завдяки його розумінню об'єкти Всесвіту можуть бути феноменами, але головним чином з тієї причини, що воно по суті своїй є єдиним загальним принципом, що охоплює все, що ззовні є доступним почуттям, і тому становить принцип загальності, тобто такого цілого, яке не може бути частиною чогось іншого» [5, с. 406]. Також Кант говорив про існування абсолютного світового простору, який «володіє власною реальністю незалежно від існування будь-якої матерії і навіть в якості першої основи, можливості її складання» [4, с. 372] та обмеженого простору як частини абсолютного: «... тільки в даному нескінченному просторі та часі будь-який певний простір та час можуть бути вказані за допомогою обмеження; і крапка, і момент не можуть бути мислимі самі по собі,

а осягаються тільки в даному вже просторі та часі як їх межі» [5, с. 407].

Незалежно від відмінностей між тлумаченням простору, які існують у царині соціально-філософської думки, загальним для них виявляється уявлення про простір як про невід'ємний, самостійний структурний елемент соціального буття. Процес виникнення неоднорідності простору в картині світу відображає його трансцендування людиною, що знаходило відображення в концепціях ноосфери, антропосфери, біотехносфери тощо, які інтерпретуються як вища стадія еволюції біосфери, становлення якої пов'язане з розвитком суспільства та суспільної свідомості.

Поняття соціального простору найчастіше підкреслює відсутність прямої кореляції між соціальною просторовістю та звичними уявленнями про простір фізичний. Використання поняття «соціальний простір» у філософії породжує багатогранну смислову наповненість, яка ще більше посилюється відмінністю світоглядних позицій дослідників. Зокрема, досі не вдається адекватно інтерпретувати зв'язок між категоріями простору і соціального простору, при цьому останнє найчастіше використовується як допоміжна конструкція. У гносеологічному аспекті простір, недоступний прямому сприйняттю, уявляється людині як сукупність розташованих у ньому об'єктів. З їх розрізної безлічі формується цілісна картина буття. Її цілісність корелює з просторовістю, тому реальність, яка осягається індивідом, являє собою соціально детерміновану форму свідомості. Таким чином, соціальний простір можна трактувати також як прояв соціального буття.

Першим на зв'язок категорій соціального та просторового звернув увагу Г. Зіммель. Соціальність простору він трактує як його характеристику освоєності індивідом. Саме в суб'єктивній інтерпретації просторові форми знаходять сенс за допомогою змістів, які мають душевну природу. В якості основи Зіммель вважав існування єдиного простору, частини якого він наділяв унікальністю, обумовленою специфікою їх положення в єдиній «системі координат єдиного однорідного простору. Далі ця унікальність повідомляється предметам, що заповнюють простір, що має значення для соціальної практики» [16, с. 72]. Як наслідок, не стільки простір, скільки скоєне душею розділення та сполучення його частин має соціальне значення: «Цей синтез частини простору є специфічною психологічною функцією, яка при всій своїй уявній «природній» даності, модифікована абсолютно індивідуально; але категорії, з яких вона виходить, звичайно, більш або менш наочно з'єднуються з безпосередністю простору» [16, с. 72–73]. Зіммель розуміє простір в онтологічному аспекті як фізичне, а його сприйняття, тобто гносеологічний аспект, як соціальну функцію.

Одночасно з Г. Зіммелем проблему соціального простору розробляв Е. Дюркгейм: «В основі наших суджень існує деяке число найважливіших понять, що панують над всім нашим інтелектуальним життям. Це ті поняття, які філософи, починаючи з Аристотеля, називають категоріями розуму: поняття часу, простору, роду, числа, причини, субстанції, особистості тощо. Вони відповідають найбільш універсальним властивостям речей. Вони являють собою як би міцні рамки, що охоплюють мислення. Останнє не може звільнитися

від них, не піддавшись руйнуванню» [2, с. 117]. Слід зазначити певну подвійність, яка відрізняє ставлення Дюркгейма до простору: з одного боку, він трактує його як категорію розуму, з іншого – як універсальну властивість речей, що відображена у змісті цієї категорії. Дюркгейм робить акцент на неоднорідності простору, яку розуміє як невід’ємну якість, що дозволяє розташовувати в ньому різні об’єкти. Тим самим, простір зближується з часом, який забезпечує упорядкований характер соціальної взаємодії. Просторові уявлення є продуктом суспільства, які людина засвоює в процесі соціалізації.

Поняття «соціальний простір» було введено в науковий обіг П. Сорокіним. У картині соціальної дійсності він виділяв властивості, які певним чином співвідносилися з локаціями у геометричному просторі: «Висловлювання типу «вищі і нижчі класи», «просування соціальними сходами» ... досить часто використовуються як у повсякденних судженнях, так і в економічних, політологічних та соціологічних працях. Всі ці вирази вказують на існування того, що можна позначити терміном соціальний простір ...» [15, с. 297]. У даному контексті визначення положення об’єкта в соціальному просторі зводилося до визначення взаємовідносин з іншими соціальними явищами: «...визначити положення людини або будь-якого соціального явища у соціальному просторі означає визначення його (їх) відношення до інших людей та інших соціальних явищ, що взяті за такі «крапки відліку»» [15, с. 298].

Одним з головних методологічних інструментів категорія простору стає в роботах О. Шпенглера. Як і Зіммель, він орієнтувався на глибокі механізми психіки у формуванні морфології культури, в результаті чого простір стає «знаком і виразом самого життя, найпочатковішим і найпотужнішим з усіх її символів» [20, с. 336]. Шпенглер виокремлював для людини два світи – внутрішній і зовнішній, які втілюються в поняттях душа і світ. У формуванні цієї опозиції Шпенглер виявляє градації, відповідні до ступенів розвитку духовності. Таким чином, просторовість у трактуванні Шпенглера перетворюється на об’єктивний критерій розвитку людини.

П. Флоренський вважав питання про простір одним з системоутворюючих в світорозумінні: «Проблема простору полягає в осередді світорозуміння у всіх системах думки, що виникали, і зумовлює складання всієї системи. З відомими обмеженнями та роз’ясненнями можна було б навіть визнати простір за власний і первинний предмет філософії, щодо до якого всі інші філософські теми доводиться оцінювати як похідні. І чим щільніше опрацьована та чи інша система думки, тим чіткіше ставиться в якості її ядра своєрідне тлумачення простору» [17, с. 272]. Безпосередньо поняття «соціальний простір» в роботах Флоренського не зустрічається, проте його дослідницький підхід і трактування проблеми носить настільки універсальний характер, що дозволяє апелювати до його наукової спадщини в проблемі, яку окреслено у даній роботі. Він вважав, що раціональне осягнення дійсності повинно базуватися на уявній моделі, що складається з деяких незмінних «основних утворень думки» [17, с. 81], під якими розумілися простір і реальність. П. Флоренський висловлює думку про те, що різні явища можуть протікати в різних просторах, відповідно, підпорядковуються їх законам.

П. Бурдьє, розвиваючи концепцію «соціального простору», репрезентує соціальний світ у формі багатовимірного простору, побудованого за принципами диференціації та розподілу, які формуються сукупністю діючих властивостей. У рамках своєї концепції, Бурдьє вводить поняття «агент» як альтернативу поняттями «суб’єкт» і «індивід», що використовуються у структуралізмі та феноменології, який наділений габітусом та виконує функцію посередника між об’єктивно існуючими соціальними структурами та індивідуальними діями, будучи одночасно результатом «інтеріоризації зовнішніх умов і засобом екстеріоризації несвідомих схем сприйняття і дії здійснення індивідуальних практик» [1, с. 15]. Також Бурдьє вводить поняття «поле», сукупність яких складає соціальний простір. Від базового соціального простору поля відрізняються тільки звуженої типологією діючих в них сил. Саме тому він позначає їх терміном «субпростір». Соціальний і фізичний простір неможливо розглядати незалежно один від одного: «... Соціальний поділ, об’єктивований у фізичному просторі, функціонує одночасно як принцип бачення і ділення, як категорія сприйняття і оцінювання ...» [1, с. 37]. Фізичний простір Бурдьє мислить як соціальну конструкцію і проєкцію соціального простору, як об’єктивацію «минулих і справжніх соціальних відносин» [1, с. 53].

Своє бачення дуальності суспільства пропонує П. Штомпка, виокремлюючи два рівні соціального буття: рівень спільнот, що представляють собою структури або соціальні системи та рівень індивідуальностей, тобто суб’єктів, кожен з яких існує в якості потенційної можливості та дійсності. Соціальність визначає межу фрагменту простору, всередині якого розвиваються соціальні процеси. Таким чином, соціальний простір можна інтерпретувати у якості явища соціального буття як цілого. Будучи вторинним по відношенню до сприйняття матеріальних об’єктів, в соціальному аспекті простір постає як категорія історична, абстрактна і в той же час найбільш конкретна форма соціального буття. Він намагався зняти протиріччя між соціальним і фізичним простором шляхом розуміння останнього як простору навколишнього світу в сприйнятті людини: «Незворотність часового потоку містить в собі відмінність між минулим, сьогоденням і майбутнім. Ця відмінність, настільки очевидна для нас сьогодні, історично не універсальна...» [21, с. 68].

Соціальний простір як життєвий простір людини являє собою поле його актуальних можливостей. Ця сфера особистісного буття, яка піддається цілеспрямованим змінам і конструюванню відповідно до прийнятих установок і орієнтирів. Особистість безперервно взаємодіє з соціальним простором, в результаті чого в них відбуваються взаємообумовлені зміни: «Оточені і пронизані всією сукупністю відносин між людьми, ми живемо не тільки в світі фізичному ... Ця реальність утворює для нас особливий світ – світ історії, політики, побуту, духовної культури – на відміну від усього світу природи» [18, с. 273].

Соціальний простір як предмет аналізу в контексті даного дослідження актуалізує проблему взаємодії з простором віртуальним, особливо у зв’язку із масовим поширенням комп’ютерних технологій. Сучасний соціокультурний простір внаслідок цього набуває невід’ємного структурного елементу, а саме – віртуального

простору. У роботах М. Кастельса вживається словосполучення «передчасний час», за допомогою якого відзначається той факт, що відтепер минуле, сьогодення і майбутнє не пов'язані послідовністю, що вони практично з'єднані разом, оскільки сучасні засоби масової інформації із застосуванням мультимедійних та інтерактивних технологій створюють комунікативну систему, у якій «... матеріальне і символічне існування людей ... повністю занурене у віртуальні образи, в вигаданий світ, в якому образи стають вже не засобом передачі досвіду, а власне досвідом, який здатний підсилювати свій вплив на соціальну реальність» [6, с. 320]. Відбувається надзвичайне «стиснення» соціального часу аж до його анігіляції. Досліджуючи феномен «віртуального часу», він стверджував, що в інформаційному суспільстві час не тільки стискається, але й відповідним чином обробляється. Крім понятійного і категоріального способу відображення властивостей і явищ матеріального світу, віртуальний простір спроможний оперувати реальностями різного роду (у якості приклада можна навести концепцію «можливих світів» або т.зв. «вкладених реальностей»).

Як вже було зазначено, однією з відмінних особливостей віртуального простору є позачасове існування. При всій своїй мінливості, плинності, віртуальний простір існує для людини суто актуально, тут і тепер, не маючи минулого і майбутнього. На рівні суб'єктивного переживання віртуальний простір формує у людини «досвід потоку», що характеризується абсолютною поглиненістю. Сутнісний зміст віртуального в його різноманітних формах, зокрема у формі віртуального простору, який продукується комп'ютерними технологіями, це символи всього реального, що придбали здатність самостійного буття: «Віра в існування зовнішнього світу, незалежного від сприйняття суб'єкта, лежить в основі всього природознавства» [7, с. 26].

В силу об'єктивних відмінностей віртуального і соціального простору за їх істотним характеристикам, віртуальний простір безпосередньо в процесі свого сприйняття знаходить принципово інші властивості. Насамперед, це пластичність – своєрідне з'єднання здатності до миттєвої трансформації і зміни власної протяжності.

Завершуючи розгляд обраної проблеми, слід зробити наступні висновки.

Віртуальний простір стає невід'ємним атрибутом сучасного суспільства. Він визначає вектори соціальних перетворень у різних соціальних сферах – економіці, політиці, культурі, релігії та ін., динаміка яких корелює із особливостями конкретного суспільства. Віртуальний простір може виступати як один з чинників впливу на соціалізацію особистості. Це супроводжується засвоєнням системи норм і правил, яка має певні відмінності від подібної системи, яка притаманна соціальному простору. Надмірна включеність у віртуальний простір здатна суттєво змінити систему ціннісних орієнтацій, потреби, мотивацію тощо. Однак слід також зазначити, що віртуальний простір дозволяє розширювати межі простору соціального. Можна констатувати конвергенцію соціального та віртуального як невід'ємний атрибут буття сучасної людини, що призводить до екстраполяції феноменів, властивих спочатку тільки віртуальному простору, у простір соціальне. Сукупність цих тенденцій свідчить про формування т.зв. «соціальної віртуальності».

Список використаних джерел

1. Бурдые П. Социология социального пространства / П. Бурдые. – М.: Институт экспериментальной социологии; СПб.: Алетейя, 2007. – 288 с.
2. Дюркгейм Социология. Ее предмет, метод, предназначение / Э. Дюркгейм. – М.: Канон+ РООИ «Реабилитация», 2006. – 352 с.
3. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант // Кант И. Сочинения: в 6 т. Т.3. – М.: Мысль, 1964. – 799 с.
4. Кант И. О первом основании различения сторон в пространстве [Текст] / И. Кант // Кант И. Сочинения: в 6 т. Т.2. – М.: Мысль, 1964. – 510 с.
5. Кант И. О форме и принципах чувственно воспринимаемого и умопостигаемого мира [Текст] / И. Кант // Кант И. Сочинения: в 6 т. Т.2. – М.: Мысль, 1964. – 510 с.
6. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество, культура / М. Кастельс. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
7. Ковальзон М. Я. О специфике пространства и времени как категорий социально-философской теории [Текст] / М. Я. Ковальзон, Р. И. Эпштейн // Философские науки. – 1988. – №8. – С.18–28.
8. Коире А. От замкнутого мира к бесконечной вселенной / А. Коире. – М.: «Логос». – 288 с.
9. Лейбниц Г.–В. Новые опыты о человеческом разумении / Г.–В. Лейбниц // Сочинения: в 4-х тт. – Т.2. – М.: Мысль, 1983.
10. Лой А. Социально-историческое содержание категорий время и пространство / А. Лой. – Киев: Наукова думка, 1978. – 135 с.
11. Лосев А. Античная философия и общественно-исторические формации // Античность как тип культуры / А. Лосев и др. – М.: Наука, 1988.
12. Ньютон И. Математические начала натуральной философии / И. Ньютон. – М.: Наука, 1989. – 688 с.
13. Рассел Б. История западной философии. В 3 т. Т.3. – 3-е изд. [Текст] / Б. Рассел. – Новосибирск: Изд-во Новосиб. ун-та, 2001.
14. Рассел Б. Человеческое познание, его сферы и границы / Б. Рассел. – Киев: Ника-Центр, 1997. – 556 с.
15. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество / П. Сорокин. – М.: Политиздат, 1992. – 543 с.
16. Филиппов А. Социология пространства / А. Филиппов. – СПб.: Изд-во «ВладимирДаль», 2008. – 290 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://socioline.ru/files/5/39/filippov_a_f_sociologiya_prostranstva.pdf
17. Флоренский П. Значение пространственности // Статьи и исследования по истории и философии искусства и археологии. – М.: Мысль, 2000.
18. Франк С. Реальность и человек. – М.: АСТ, 2007 http://azbyka.ru/otechnik/Semen_Frank/realnost-i-chelovek/
19. Хайдеггер М. Бытие и время / М. Хайдеггер. – Харьков: Фолио, 2003. – 503 с.
20. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. В 2 т. Т.1: Гештальт и действительность / О. Шпенглер. – М.: Мысль, 1993. – 663 с.
21. Штомпка П. Социология социальных изменений / П. Штомпка. – М.: Аспект Пресс, 1996. – 416 с.

References

1. Burde P. Sotsiologiya sotsialnogo prostranstva / P. Burde. – М.: Institut eksperimentalnoy sotsiologii; SPb.: Aleteyya, 2007. – 288 s.
2. Dyurkgeym E. Sotsiologiya. Ee predmet, metod, prednaznachenie / E. Dyurkgeym. – М.: Kanon ROOI «Reabilitatsiya», 2006. – 352 s.
3. Kant I. Kritika chistogo razuma / I. Kant // Kant I. Sochineniya: v 6 t. T.3. – М.: Myisl, 1964. – 799 s.
4. Kant I. O pervom osnovanii razlicheniya storon v prostranstve [Tekst] / I. Kant // Kant I. Sochineniya: v 6 t. T.2. – М.: Myisl, 1964. – 510 s.
5. Kant I. O forme i printsipah chuvstvenno vosprinimaemogo i umopostigaemogo mira [Tekst] / I. Kant // Kant I. Sochineniya: v 6 t. T.2. – М.: Myisl, 1964. – 510 s.
6. Kastels M. Informatsionnaya epoha: ekonomika, obschestvo, kultura / M. Kastels. – М.: GU VShE, 2000. – 608 s.
7. Kovalzon M. O spetsifike prostranstva i vremeni kak kategoriy sotsialno-filosofskoy teorii / M. Kovalzon, R. Epshteyn // Filosofskie nauki. – 1988. – №8. – S.18–28.
8. Koyre A. Ot zamknutogo mira k beskonechnoy vselennoy / A. Koyre. – М.: «Logos». – 288 s.
9. Leybnits G.–V. Novyie opytyi o chelovecheskom razumenii / G.–V. Leybnits // Sochineniya: v 4-h tt. – Т.2. – М.: Myisl, 1983.
10. Loy A. Sotsialno-istoricheskoe soderzhanie kategoriy vremya i prostranstvo / A. Loy. – Киев: Naukova dumka, 1978. – 135 s.
11. Losev A. Antichnaya filosofiya i obschestvenno-istoricheskie formatsii // Antichnost kak tip kulturny / A. Losev i dr. – М.: Nauka, 1988.

12. Nyuton I. Matematicheskie nachala naturalnoy filosofii / I. Nyuton. – M.: Nauka, 1989. – 688 s.
13. Rassel B. Istoriya zapadnoy filosofii. V 3 t. T.3. – 3–e izd. [Tekst] / B. Rassel. – Novosibirsk: Izd-vo Novosib. un-ta, 2001.
14. Rassel B. Chelovecheskoe poznanie, ego sfery i granitsyi / B. Rassel. – Kiev: Nika-Tsentr: Vist-S, 1997. – 556 s.
15. Sorokin P. Chelovek. Tsivilizatsiya. Obschestvo / P. Sorokin. – M.: Politizdat, 1992. – 543 s.
16. Filippov A. Sotsiologiya prostranstva / A. Filippov. – SPb.: Izd-vo «VladimirDal», 2008. – 290 s. [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: http://socioline.ru/files/5/39/filippov_a.f._sotsiologiya_prostranstva.pdf
17. Florenskiy P. Znachenie prostranstvennosti // Stati i issledovaniya po istorii i filosofii iskusstva i arheologii. – M.: Myisl, 2000.
18. Frank S. Realnost i chelovek. – M.: AST, 2007 http://azbyka.ru/otchnik/Semen_Frank/realnost-i-chelovek/
19. Haydegger M. Bytie i vremya / M. Haydegger. – Harkov: Folio, 2003. – 503 s.
20. Shpengler O. Zakat Evropyi. Ocherki morfologii mirovoy istorii. V 2 t. T.1: Geshtalt i deystvitel'nost' / O. Shpengler. – M.: Myisl, 1993. – 663 s.
21. Shtompka P. Sotsiologiya sotsialnykh izmeneniy / P. Shtompka. – M.: Aspekt Press, 1996. – 416 s.

Pal'chinskaja M. V., Ph.D., Associate Professor, Department of Philosophy, Odessa National Maritime University doctoral student in «Philosophy and Sociology» South Ukrainian National Pedagogical University (Ukraine, Odessa), ya.maryasha2009@yandex.ru

The space in the social–philosophical discourse: from the social to the virtual

The article analyzes the concept of «space» in the social–philosophical dimension and the modification of social and cultural space of modern society under influence of convergence of sociality and virtuality.

The purpose of research in this work is the relationship of social and virtual space in the modern society as specific form of life in the context of social and philosophical discourse.

In the analysis of this issue, were used the following methods: a systematic, comparative analysis, historical, socio-cultural. Application of the above stated methods has allowed constructing theoretical and methodological foundations of the research, forming the appropriate methodological tools.

Social space as a human living space is a field of its current capacity. This area of personal existence, which is amenable to purposive change and design in accordance with set earlier installations and landmarks. Personality continuously interacts with social space, causing interdependent changes to occur within them.

The virtual space is becoming an indispensable attribute of modern society. It identifies vectors of social change in different social spheres – economics, politics, culture, religion, etc., the dynamics of which correlates with the peculiarities of a particular society, as well as impact on the socialization of the individual and its social activities.

Keywords: social space, virtual space, social life, personality, society.

Пальчинская М. В., кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры философии Одесского национального морского университета, докторант кафедры философии и социологии, Южноукраинский национальный педагогический университет (Украина, Одесса), ya.maryasha2009@yandex.ru

Пространство в социально–философском дискурсе: от социального к виртуальному

Анализируются понятие «пространство» в социально–философском измерении и видоизменения социокультурного пространства современного общества под влиянием конвергенции социального и виртуального.

Целью исследования в данной работе является взаимосвязь социального и виртуального пространства современного общества как специфических форм бытия в контексте социально–философского дискурса.

При анализе данной проблемы были использованы следующие методы: системный, сравнительного анализа, исторический, социокультурный. Применение вышеперечисленных методов позволило выстроить теоретико–методологические основания данного исследования, сформировать соответствующий методологический инструментарий.

Социальное пространство как жизненное пространство человека представляет собой поле его актуальных возможностей. Эта сфера личностного бытия, которая поддается целенаправленным изменениям и конструированию в соответствии с принятыми ранее установками и ориентирами. Личность непрерывно взаимодействует с социальным пространством, в результате чего в них происходят взаимообусловленные изменения.

Виртуальное пространство становится неотъемлемым атрибутом современного общества. Оно определяет векторы социальных преобразований в различных социальных сферах – экономике, политике, культуре, религии и т.д., динамика которых коррелирует с особенностями конкретного общества, а также влияет на социализацию личности и ее социальную деятельность.

Ключевые слова: социальное пространство, виртуальное пространство, социальное бытие, личность, общество.

УДК 821.112.2–2.09

Опанасенко О. І.,
кандидат історичних наук, Київський національний
університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
marina-grinchuk@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ МОЛОДІЖНОЇ МОВИ В НІМЕЧЧИНІ. СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Розглядається сутність поняття «німецька молодіжна мова», коротка історіографія проблеми, причини зародження та формування, способи словотворення. Називаються характерні риси – відкритість, короткочасність, вікова неоднорідність, вторинність; варіації – персоніфіковані узагальнення, модні прикметники, кліше та експресиви.

Ключові слова: сленг, соціолект, німецький молодіжний сленг, джерела формування німецького молодіжного сленгу; риси німецького молодіжного сленгу; варіації німецького молодіжного сленгу.

Мова поза межами соціального контексту немислима. Вона є продуктом суспільства, її посередництвом здійснюється спілкування та налагодження міжлюдських взаємовідносин у суспільстві. Вона мінлива під впливом змін в суспільстві. Мовна та соціальна культури знаходяться в тісних взаємовідносинах. В мові віддзеркалюються суспільні умови, котрі з іншого боку в той же час виражаються її посередництвом. Соціолінгвістика – зароджена в 60–х роках, як підрозділ мовознавства – досліджує мову в її соціальному переплетенні. Питання, що вивчає соціолінгвістика мають відповідно соціологічне спрямування: чим відрізняється мова чоловіків та жінок; чи впливає соціальне походження школярів на будову речень; як впливає країна походження на можливість оволодіння німецькою мовою; тощо. Це свідчить про те, що соціолінгвістика займається обчисленнями кількісними та якісними, в яких йдеться про вплив соціально зумовлених поза лінгвістичних факторів на мову та її вживання.

Політично–економічні, науково–технічні та інтеграційні процеси в середині об'єднаної Європи за останні 20 років зумовили стрімкий розвиток лінгвістики та дотичних до неї дисциплін, а також допомогли виокремити нові під аспекти. Молодіжна мова, що стала предметом дослідження у цій статті, не є сама по собі новою проблематикою. Дослідженнями цього питання займалися як вітчизняні так і іноземні фахівці. Мовознавчий контекст проблематики було досліджено. Проте, автором статті робиться змога пов'язати мовознавчий аспект з соціологічним та дослідити молодіжну німецьку мову в контексті соціології. Отже, з'ясовуються причини зародження молодіжної мови в суспільстві, класифікація її за соціальними ознаками, середовищем перебування респондентів та застосуванням ними певного лексичного матеріалу. Розглядається питання взаємодії феномену молодіжного сленгу з іншими мовами адміністративно–політичних утворень.

Відомо, що політичне та соціально–економічне життя країн, а також технічний прогрес впливає на зародження нових наук та сприяє їх розвитку. Невинятковою є лінгвістика, яка швидко реагує на зміни. Та ще більш реактивним є явище молодіжної мови, або молодіжний сленг, який за визначенням є – соціолект людей у віці 12–22 років, що виник із протиставлення себе не стільки старшому поколінню, скільки офіційній системі. Існує в середовищі міської учнівської молоді та окремих замкнених референтних групах [1]. Молодіжний сленг не є новоутворенням у мові в повному її обсязі, а є лише